

Freuds materialisme (II)

En ung kvinde beretter om følgende hændelse:

« Jeg befinder mig i et rum sammen med min mor og far. De sidder foran et skrivebord og snakker med psykologen. Jeg sidder bag ved dem, kan se deres rygge. De taler om mig.

« Psykologen udspørger dem om mine "adfærdstræk og -mønstre", kan jeg stadig huske at der blev sagt. Han noterede noget på et stykke papir (en "protokol", har jeg siden fået at vide det hedder), og krydsede af i rubrikkerne i et "multiple choice skema". Efter dette blev vi sendt ud.

« Næste gang vi kom sad vi alle tre på rad og række foran skrivebordet. Psykologen sagde da at "undersøgelsen har vist" at mine "adfærdsmønstre" pegede i retning af "diagnosen Asperger". Så gav han sig til at forklare hvad 'reptilhjernen' var for noget og hvordan det var en lillebitte del af denne 'reptilhjerne' ("som en reptilhjerne i reptilhjernen", sagde han faktisk) der var ansvarlig for de "adfærdsproblemer" den dengang 10-årige pige jeg var, udviste.

« Jeg følte mig miskendt og ydmyget. Jeg husker tydeligt at jeg på et tidspunkt sagde til psykologen: "Du har snakket med mig i højst tre kvarter og kender mig slet ikke. Hvordan kan du udtale dig om mig på den måde?". Han sagde ikke noget og jeg har heller ikke set ham siden. Men diagnosen klæber til mig stadig.

« Det værste var egentlig at mine forældre tilsyneladende labbede 'forklaringen' i sig uden synderlige forbehold (det er fra den kant jeg siden igen og igen er blevet mindet om den famøse 'reptilhjerne'). De gik på kurser der instruerede dem i hvordan de skulle forholde sig til deres Asperger-datter, så de kunne være 'konstruktive og pas-sende' overfor hvad hun kunne finde på at udsætte dem for.

« Jeg har aldrig tilgivet dem for det. Ydmygelsen og følelsen af blive behandlet som en ting har aldrig forladt mig. »

Hvad skete der egentlig?

Jeg har ingen grund til at betvivle hvad denne unge kvinde —lad os kalde hende Klara— nu midt i tyverne, fortæller mig.¹ Klara er afbalanceret i sin tale og så godt afklaret i sit liv som man nu engang kan være det i den alder. Hun vil « bare finde ud af, hvad det var, der egentlig skete » før og efter det omtalte møde. For hun havde det svært som barn og er fortsat berørt af det.

Klara kan for så vidt selv se at mange af de "adfærdsmønstre" man har beskrevet hos hende, var "rigtige nok" i plat fænomenologisk henseende, men mener fortsat at de ikke har noget med 'reptilhjerner' at gøre. Hun vil derfor gerne (sagt i vores terminologi) afklare de subjektiveringsvilkår hun har haft til rådighed, så hun kan komme videre i sit liv — herunder slutte fred med sine forældre og være mindre på vagt over for hvad der siges og ikke siges om hende.

Hendes vej til mig er foregået via en bekendt. Hun skal nu se mig an, som hun siger. Sætte mig op imod den række behandlere hun er blevet præsenteret for over tid. Jeg

¹ Det siger sig selv at jeg har anonymiseret både hende og hendes beretning.

bemærker blot over for hende, at det forekommer mig rimeligt og godt kan forstå det. I den forbindelse gør jeg hende opmærksom på, at jeg ikke har nogen form for behandling at tilbyde og at det ikke interesserer mig heller. Jeg bemærker blot, at det eneste jeg eventuelt kan byde på, er et sted hvor hun kan tale frit, for så vidt hun gerne vil det. Det er op til hende at afgøre det. Så må vi tage det dérfra.

Jeg konstaterer imidlertid —for mig selv—, at det nok er takket være det kunstneriske gemyt der har ledsaget Klara fra ganske lille af, at hun i al væsentlighed har formået at modstå det patologiserende pres, der har været hendes lod. Det er klart at en undersøgelse af de objekter hun ad den vej har fået produceret, vil kunne afklare hvad det er for nogle kræfter hun har måtte beskyttet sig imod. Et skærm der af og til krævede en resolutthed fra hendes side som de voksne valgte at opfatte som lutter obsternasighed, hvis ikke det, der er værre.

Tegn på sygdom?

Vi er slet ikke i nærheden af sådan et arbejde lige nu og kun tiden vil vise om hun når så vidt. Men det er også irrelevant i denne sammenhæng, hvor det er noget andet det interesserer mig at fremlægge.

For det siger sig selv, at det sammenfald af omstændigheder der i sin tid truede dette barn og kom i vejen for at hun kunne deltage i de nødvendige sociale og subjektive udvekslinger der skal til for at kunne udfolde sig som menneske (og som altså gjorde at hun måtte protestere med arme og ben), må have vores interesse. Thi den "upassende adfærd" der vitterligt bragte forældrene i en sådan afmagt, at de måtte søge professionel hjælp, har afgjort den samme status (opfylder den samme funktion) som det, Freud i sin tid tilgav vrangforestillingerne: nemlig, at være 'helbredelsesforsøg'.

Ved at anskue det på den måde, indfører vi en radikal anderledes opfattelse i bedømmelsen af de fænomener man kalder « psykiske » og/eller « psykopatologiske »². Hvilket tillige indebærer en ændring i opfattelsen af hvad vi kalder « et symptom ».

Sondringen mellem *symptomet som tegn på sygdom* og så det, vi nu kan benævne, *symptomet som signifiant*, bliver afgørende og kan under ingen omstændigheder mistes af syne i psykoanalysen. Også selv om det er noget der er besværligt at tænke og forklare.

At give køb på denne forskel er at give afkald på psykoanalysen slet og ret.

I det store og hele er den lægelige opfattelse af symptomet som *tegn på sygdom* sådan set ikke til diskussion. For selvfølgelig er det rimeligt nok —i den sammenhæng— at antage at der findes kausale forhold af ætiologisk art, hvis processuelle udformning er værd at beskrive nosografisk med henblik på en passende intervention.

Den samme type slutninger kan vi imidlertid ikke foretage når det drejer sig om at bedømme de såkaldte psykopatologiske tilstande, og da slet ikke når det gælder om at anskue 'adfærdsmønstre'. Det besværlige ligger i den omstændighed, at det ikke er fordi vi nødvendigvis afviser den eventuelle forekomst af sådanne 'mønstre' i handlingerne (af, lad os sige, perceptuelle, sproglige, opmærksomhedsmæssige eller anden art), for de er rigtig nok foreliggende. De kan bare ikke uden videre henholdes til en specifik anatomisk (genetisk, kromosomisk eller anden — eventuelt epigenetisk) læsion eller forandring. Ej heller en 'psyko-genese' der er gået af led.

² Jeg lægger ud med netop spørgsmålet om vrangforestillingerne, for på den måde at understrege, at sådanne betragtninger findes allerede hos Freud.

'Ikke uden videre' vil her blot sige, at håndhævelsen af det ubevidste og dermed forekomsten af en struktur der er særegen for de psykiske akter, udelukker ikke at f.eks. organiske skader (eller 'udviklingsforstyrrelser') selvsagt også kan have indvirkning på disse akter, men at spørgsmålet vedrørende deres eventuelle nosologi ikke desto mindre forbliver intakt og må afklares ad andre veje.

Ætiologiens spørgsmål

At indrømme symptomet en signifiantværdi og, i den forbindelse, arbejde på at indskrive 'adfærden' i dens eventuelt symptomatiske kontekst, bygger altså på en antagelse om at det væsentlige ved den subjektive struktur ikke reduceres til anatomen eller fysiologien, hvorfor vi må henholde de eventuelle ætiologiske forhold der måtte være til stede i de symptomer/patologiske fænomener vi måtte finde i den sammenhæng, til de vekselvirkninger der hører netop denne struktur til.

Ved at sige 'ætiologi' befinder vi os ganske vist fortsat inden for rammerne af den lægelige terminologi. Men ikke mere end at vi deri godt kan høre andet end en plat kausalisme (en lutter kausalrelation) og i det mindste ane en mere sammensat problematik, som går i retning af bestemmelsen af et årsagsforhold, dvs. en logisk sammenhæng (ætiologi kommer fra oldgræsk αἰτιολογία (aitiologia), som sammensætter αἰτία (aitia = 'årsag') og logos). På dansk kan vi gudskelov spille på forskellen mellem den latinske *causa* og den germanske *Ursache*, så vi kan i det mindste at ane at grundlagsspørgsmålet er mere sammensat end som så (jeg benytter gerne sondringen mellem 'kausalforhold' og 'årsagssammenhæng' for at tematisere dette), men det er øjensynligt utilstrækkeligt og må præciseres yderligere.

For 'kausalitetsspørgsmålet' er ikke en empirisk men en logisk affære. Det er denne logiske åre vi må følge, når det gælder om at tage stilling til de spørgsmål som de psykiske akter rejser, herunder selvfølgelig også når det handler om det såkaldte Aspergers syndrom (eller 'autismespektrumsforstyrrelse' som det nu hedder sig).

At forholde sig til denne årsagslogik (bringe den frem i sin specificitet), er rigtigt nok nemmere sagt end gjort, fordi det kræver selvstændige udarbejdelser i forhold til den logiske tradition i øvrigt, men det er nu engang akkurat det arbejde Freud i sin tid indledte og som vi har til opgave at fortsætte. For alt hvad han omtalte som, f.eks., *Überdetermination*, bygger på psykoanalysens antagelse om at flere uafhængige —samtidigt eller successivt forekommende— årsagssammenhænge deltager i produktionen af hvad der fænomenologisk fremstår som en objektiv begivenhed eller en subjektiv oplevelse. Enhver *ubevidst dannelse*, herunder de symptomer der hører under det ubevidstes herredømme, er således overdetermineret. Hvilket bl.a. medfører at de ætiologiske forhold der måtte antages at være til stede i produktionen af de psykopatologiske (dvs. signifikante) symptomer må sammenstemmes med de overvejelser som overdetermineringslogikken (dvs. studiet af signifiant-relationernes dialektik) bevirker.

Tingsliggørelse af ønskets dimension.

Det springende punkt her er egentlig Freuds påstand om at enhver ubevidst dannelse (drømme, vitser ... og altså til og med de 'psykopatologiske' symptomer vi bliver præsenteret for), må formodes at være *manifeste udtryk for latente ønsker*. Freuds bidrag til begribelsen af den 'overdeterminering' der gør sig gældende deri, har til syvende og sidst med *ønskets dialektik* at gøre.

Det er derfor forbløffende at hundrede år efter denne afgørende optagelse, forbliver problematikken om *ønskeopfyldelse* fortsat uhørt.

Det skyldes ret beset den afstumpede materialisme der hersker på området (også blandt psykoanalytikerne for så vidt). En opfattelse som ikke kan lade være med at ontologisere vekselvirkningerne —og dermed tingsliggøre de foreliggende logiske sammenhænge— ud fra nogle sædvanligvis meget primitive udviklingstanker og kommunikative procedurer. Det betyder at alle de termer som Freud omhyggeligt giver os at tænke de ubevidste akter med (latent, manifest, fortrængning, forskydning, ønske, osv. osv.), tingsliggøres og reduceres til et spørgsmål om adfærd.

Denne adfærdsideologi (som psykologien udbreder på sin måde men som i sidste ende flugter med den rationalitet som den kapitalistiske vareøkonomi globaliserer³), påvirker vores opfattelse af sproget, af subjektiviteten, af de sociale relationer og altså også vores anskuelse af ønskets dialektik, som da gang på gang reduceres til en indholdsbestemmelse.

Modstand

Klaras fortvivelse i den scene hun beskriver for os, illustrerer det egentligt meget godt. For det, der regulerer mødet (dets baggrund, forløb og udfald) har netop adfærdsideologien som omdrejningspunkt. Barnets 'adfærdsforstyrrelse', forældrenes manglende evne til at 'adfærdsregulere', terapeutens forfejlede 'adfærdsterapi' midt i alle sine protokoller, miskender gang på gang ønskets dimension.

Set fra psykoanalysen må hele denne redelighed som minimum hjælpe os til at forstå modstandsbegrebet (*Widerstandes*), som vi sædvanligvis har så svært ved at forstå, især i forbindelse med fortrængning (*Verdrängung*), netop fordi den, modstanden, tænkes adfærdspsykologisk. *Modstand* forstås nemlig sædvanligvis som den rene trodsighed eller egenrådighed. Som lutter obstruktion. « Du modsætter dig », siger man til barnet (eller den unge ... eller analysanden!), underforstået: « Du afviser den herlighed jeg tilbyder dig ». Modstanden opfattes derved ene og alene som negativitet. Men modstanden er alt andet end negativisme. Den er en negation, ja, men en negation der bærer en affirmation, en *Bejahung*, hvis anerkendelse er afgørende for den subjektive dynamik.

Modstanden er i den forstand den procedure hvorved subjektet beskytter sig mod en forestilling (*Vorstellung*) som er utålelig fordi invaderende, og altså tilintetgørende (i hvert fald truende) for den nødvendige *Bejahung*. Det er modstanden som sørger for at den uantagelige (fordi ødelæggende) forestilling fortrænges så subjektet skærmes⁴.

³ Se i den forbindelse, blandt andre tekster fra hans hånd, Eli Zaretskys for så vidt udmærkede *Secrets of the soul: a social and cultural history of psychoanalysis*, fra 2004, som, inden for sine rammer, giver os forskellige tankevækkende iagttagelser.

⁴ Dette kan, som bekendt, foregå ad forskellige veje og med lige så forskellige følger, men vi lader det ligge her. Ligeledes det forhold, at i *Bejahungs*proceduren indgår også forskellige logiske momenter, hvis udredning kræver at negationsformernes sammenspil (*Verneinung*, *Verwerfung*, *Verleugnung*, *Ablehnung*, *Negierung*, etc.) kortlægges. Det er ikke mindst disse negationer der organiserer den subjektive struktur.

Hvad Freud kaldte 'det psykiske apparat' —med det absolut kiksede forsøg på at give det en spatial fremstilling (jf. den 31. forelæsning i 1933a)—, genoptages af Lacan med hans forsøg på en topologisk fremstilling af I, S og R. Dette bliver dog lige så kikset, når man ikke tager i betragtning de logiske overvejelser som det ubevidste foranlediger (og som ud over de omtalte negationer, må inddrage hvad Freud undersøgte i forlængelse af de logiske implikationer af 'driftsskæbner', 'narcissisme', 'identifikationer', 'kastrationen', osv.), hvorfor der skal en anstrengelse til før Lacans tegninger giver mening. Hin 'borromæiske knude', ... (fortsætter nederst på næste side)

Det afgørende her er at begribe at modstandens opgave er at *beskytte* subjektet. "Modstanden" præciseres således betydeligt når den tænkes via begrebet afværg (*Abwehr*).

La intrusa — *den uindbudte gæst*

Der er modstand på, ja. Og selvfølgelig er Klara selv den mest fortvivlede.

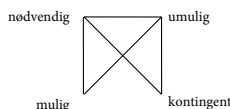
For fra ganske lille har hun måttet sige fra, med de midler hun havde til rådighed, over for forhold som har udspillet sig i det vi, med vores robuste terminologi, kalder 'de prægenitale driftsmæssige foregange'. For der var noget ved de forestillingssammenhænge som hun da blev præsenteret for, som slet ikke duede og som hun åbenbart måtte stritte mere og mere imod. Så meget, at hun endte med at blive betegnet som autist og som den efterfølgende 'udredning' tilmed fik takseret som 'Asperger'.

Hvilke signifikant-mæssige sammenhænge der kan have været på tale ved de relationer der førte til sådanne forhold, kan kun en egentlig analyse afklare. Men hvad der umiddelbart kom til mig i løbet af de indledende samtaler, var udtrykket *la intrusa*. Noget som ganske vist stammer fra min spanske sprogskat (ikke uden Jorge Luis Borges mellemkomst i øvrigt), og som jeg selvfølgelig udmærket ved, ikke kan bruges direkte i forhold til Klara, hvis modersmål er dansk, men som det ikke desto mindre forekommer mig kan hjælpe at have *in mente* til at orientere sig i det, der er på færde i hendes historie (en analyse vil formodentligt kunne kortlægge de ord, udtryk, fyndighed, ordsprog eller

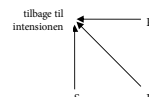
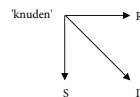
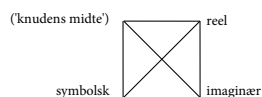
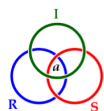
...

vinder derfor afgjort i anvendelighed hvis den læses modallogisk (her gengivet i sin ontiske form)

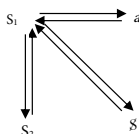

idet vi da kan læse knudens 'midte' som nødvendig (knuden forsvinder hvis sammenføjningen fejler) og dens I, S, R 'materialiteter', som ekstensioner der må 'vende tilbage' til 'midten' (i intension) for at kunne levere det, de skal: en libidinal økonomi som subjektet kan tåle.

Det væsentlige er for så vidt følgende:

- 1) at « objektet *a* » ikke længere befinder sig 'i midten';
- 2) at det afgørende er den konstante möbiske vekselvirkning mellem *intensionen* og *ekstensionerne* (lad os sige, med Freud: mellem *det latente* og *det manifesterede*) på alle niveauer; og
- 3) at Lacans notation af diskursen nu også kan tænkes egentligt modal og ikke blot som en påstand.

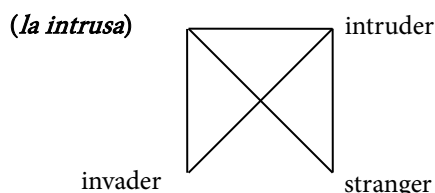
andet, der har mobiliseret lige netop den signifiant, hun måtte sige fra overfor, men som ikke desto mindre har presset hende til at skulle iscenesætte den).

For jeg tror bestemt at den position Klara har fået i livet til at subjektivere sig i og med, og som hun altså ikke har kunnet sige andet end « Nej, tak » til, er akkurat hvad ordet *intrusa* angiver.

Den autistiske løsning?

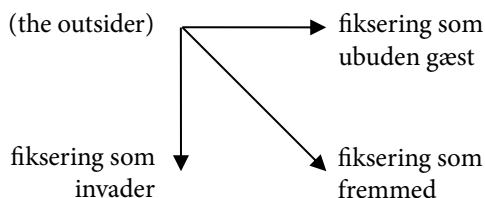
På engelsk vil man kunne bruge tre forskellige udtryk til at gengive *la intrusa* på. Udtryk som formodentligt benævner forskellige momenter i det, Klara har haft med at gøre og som sandsynligvis peger på de imaginære, symbolske og reelle pladser hun har fået tilbudt og altså har måttet afvise, fordi det (eller de) ønske(r) disse pladser bar, var, på den ene eller den anden måde, ønsker om at hun ikke var kommet til verden, dvs. ønsker om hendes tilintetgørelse.

Termer som *the stranger*, *the intruder* eller *the invader* er således ikke bare synonymmer. De definerer forskellige aspekter af hvad Klara blev præsenteret for, som uvægerligt låste hende inde i en ekstensionel modus som ville hendes udslettelse idet de definerede hende som tilovers. Der er derfor sådan set ikke noget at sige til at hun på systematisk vis måtte afvise dem alle ... ved at agere dem.

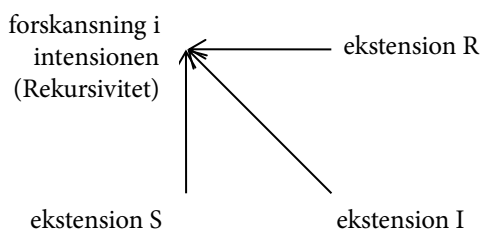
Tre forskellige ekstensionelle måder at være 'tilovers' på:

På en måde tager hun til sig denne 'at være til overs' —som forældrenes tale formodentlig videregav til hende på trods af dem selv (dvs. ubevidst) —, og radikaliserer det. Hun bliver *the outsider*. Hvilket de voksne ganske vist opfatter som mærkeligt, utidigt, upassende, etc., dvs., til syvende og sidst, som 'autistisk', men det er hvad der faktisk (det er min hypotese) redder hende (ikke uden knubs, forstås, fordi det koster) ved personligt, så at sige, at insistere på noget-andet.

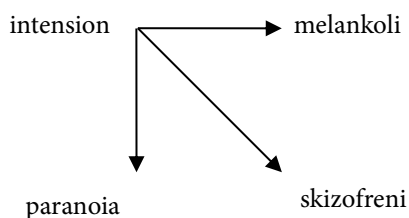

Thi Klara bekæmper de ekstensionelle fikseringer som truer med at psykotisere hende (jeg siger ikke at hun ER psykotiker, fordi det er der ikke noget der hedder, men at hun tilbydes en position, der virker psykotiserende som følge af dens ubevægelighed, dens

fastlåshed — dens *Fixierung*, som Freud ville have sagt det), ved at insistere på intensio-
nen, dvs. rekursiviteten,

Dette forsvar virker 'autistisk' (fordi det vil ikke vide af de således foreslåede eksten-
sioner), men det er vitterlig et forsvar imod de psykotiske skæbner sådanne fikseringer
bærer i sig (lad os sige: melankoli i det reelle, skizofreni i det imaginære, paranoia i de
symbolske), når udvekslingsmulighederne er blokerede.

Det siger sig selv at farerne ved den 'autistiske løsning' (forskansning i intensionen) er
reelle nok hvis det viser sig at være den eneste udvej, men Klara har både haft sproget og,
som sagt, sit kunstneriske gemyt på sin side og formåede —ikke uden besvær ganske
vist— at finde en vej ud af det.

Menneskets ønske er den Andens ønske.

Men for at finde vej ud af, men især ud i hvad?

Ud af og ind i den Anden, vil jeg mene. Thi udgangspositionen er i dette tilfælde såre
neurotisk og den Anden er uden tvivl til stede. Problemet er bare at den Anden er så at
sige uvirksom. Eller nærmere bestemt: Det ønske den Anden genererer kan Klara ikke
bruge til noget, fordi det er et ønske som ikke giver plads til hende på egne betingelser,
så at sige: på hendes egne præmisser.

Vi står her over for et forbilledligt eksempel på hvad Lacans aforisme om at *le désir de l'homme est le désir de l'Autre* (« menneskets ønske er den Andens ønske ») forsøger
at gøre os opmærksomme på. Nemlig at den subjektive position den enkelte orienteres ud
fra, i sit udgangspunkt er afhængig af den Andens ønske. For så vidt, og dette er ganske
afgørende og må hele tiden tages i betragtning, for så vidt nydelsen til enhver tid er ny-
delse af et ønske.⁵

⁵ Derfor er den såkaldte 'kunstige insemination' (... som om et samleje var en insemineringsaffære!) så
prekær. For ikke nok med at anvendelsen af den sæd en mand har onaneret ud i et reagensglas på et toilet,
kræver, at det ønske der i så fald har mobiliseret den pågældende mand dertil må neutraliseres, men ope-
ratorens (jeg vender tilbage til dette ord) deltagelse i omstændigheden er også udslagsgivende. Hvilket
den angst der overvældede hin kvinde efter netop et besøg på en inseminationsklinik, fortæller os ganske
tydeligt. Den blev øjeblikkeligt udløst da den ønskede ortopædiske hændelse hun efterlyste, brutalt blev

Problematikken vedrørende *le désir de l'Autre* (den Andens ønske) er her ganske central. Thi den enkeltes ønske kalibreres med den Andens ønske via den nydelse som dette ønske (den Andens) afstedkommer. Ethvert barn kommer nemlig til verden indhyllet i den nydelse, som dette ønske har foranlediget; barnet udgangsposition placerer det som vidnesbyrd for en nydelse, som forældrene må subjektivere. Problemerne træder til når denne subjektivering af forskellige grunde ikke kan finde sted eller er bekræftende, når den kalibrering der skal til, som jeg lige har kaldt det, smadres.

Hvor delikat dette egentlig er eksemplificeres på tragisk vis ved de planlagte voldtægter (som kan ramme kvinder, mænd og børn), hvor det netop handler om at ødelægge selve ønskets dialektik ved i den pågældende økonomi at indføre en nydelse som ikke er ønsket og derfor uden lov. En nydelse som de eventuelle børn der måtte blive til ad den vej, vil komme til at agere indadtil og udadtil i livet. Det er for så vidt selve formålet med et sådan foretagende.

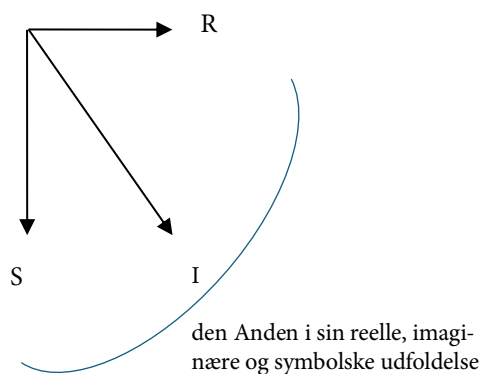
Ønske-spørgsmålet er altså afgørende.

Den Andens ønske

Men hvad skal man forstå ved « *den Andens ønske* », denne underlige formel som synes uden hoved eller hale?

Vi må starte med at definere « den Anden » først. Og sige det som det er: at den Anden er alt det, der ikke er mig selv. Med den komplikation, at 'mig selv' ikke findes før akkurat den Anden har anerkendt 'mig' som forskellig fra sig. Hvorfor det er magtpåliggende for 'mig' konstant at producere denne 'Anden', uden hvilken subjektet (ganske vist spaltet og mangelfuldt men alligevel) ikke kan eksistere. Den Anden et en størrelse som subjektet må altså konstruere for at blive til.

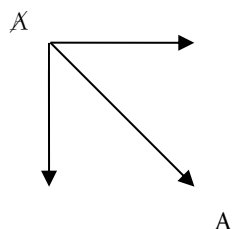
Derfor omtaler Lacan den Anden, i første omgang og frem for alt, som et felt — et felt der tillige er isomorft med sprogets felt (dvs. at det strækker sig så langt som sproget rækker), fordi den Anden bliver til idet subjektet henvender sig. Den Anden findes ikke på anden vis end som —lad mig sige det sådan— en potentialitet. En mulig ekstensionel udfoldelse. Stedet hvor en henvendelse modtages — reelt, imaginært, symbolsk.

forvandlet til en uønsket seksualakt (altså en voldtægt) idet lægen sagde til hende, midt i proceduren: « Nu gør jeg dig gravid! ». Den Andens ønske i denne sammenhæng blev total smadret af lægens fantasme, som skulle være holdt uden for regnskabet. Og nej, hun blev ikke gravid men angsten bestod længe efter. Kun en udredning af de forskellige aspekter ved den struktur der holdt hendes ønskes dialektik i hævd, formåede at vikle hende ud af den igen.

Den Anden er altså *et felt* hvori noget kan manifesteres. Men, siger Lacan, den Anden er lige så vel *et sted*, et sted hvor subjektet kan finde sig (og siden indfinde sig) som forskellig fra, netop, den Anden. Og det er lige præcis denne dialektik mellem den Anden som felt og den Anden som sted (Lacan taler om *champ de l'Autre* og *lieu de l'Autre*), der danner grundlag for ønskets dialektik. Hvilket inddrager et sammenspil mellem den Anden som fuldstændig (dvs. som fuldkommen og derfor uden plads til subjektet, som vi da notere som A og logikkerne som $\forall$) og den Anden som ufuldstændig (som ikke-hel, som manglende og derfor potentielt ønskende — for så vidt et ønske vil sige at mangle noget — hvilket da noteres $\bar{A}$ – logikkernes $\bar{A}$). Det er det ældgammel spørgsmålet om forholdet mellem delen og helheden vi på ny står overfor.

Det er i al fald i en vekselvirkning imellem disse 'poler', at subjektiviteten finder sin forankring. Poler der svarer til intensionen og ekstensionerne (latent og manifest, som sagt) i den modale struktur vi opererer med.

Den Andens ønske knytter an til det forhold, at den Anden giver afkald på sin potentielle fuldkommenhed (hvor dens vilje gælder for alle og til enhver tid — altså som $\forall$) og giver plads til at noget-andet end A (som i den forstand er ikke-A, dvs. $\bar{A}$) kan være til. At $\bar{A}$ findes (og dvs. at der gives plads til noget-andet-end-A, altså subjektet $\$$), skyldes A's ønske. Og her må vi tilføje: A's ønske om at give afkald på sin umiddelbare nydelse. Ønsket er til enhver tid knyttet til den Andens afkald på fuldkommenhed.

Det er hvad Freud på vanlig vis formulerer dramatisk, som Lacan siger det (altså: episk lyrisk). Ønskets urformer er ønsket om incest, faderdrab og kannibalisme. Altså en form for total og uhæmmet nydelse, som er hvad Ødipuskomplekset med dets midler iscenesætter, så den Anden og subjektet spærres ('kastres', imaginært og symbolsk).

For den enkeltes subjektivering træder først til når Ødipus går under (*Der Untergang des Ödipuskomplexes*, 1924d), dvs.: når kastrationen af den Anden har indtruffet.

Kastrationskomplekset vender derved relationen mellem nydelsen og ønsket om: Hvor den rene og skinbarlige nydelse (som altså kun kan være mytisk) til syvende og sidst kun kan udslette ønsket, dér indfører kastrationen en nydelse af en helt anden art. En nydelse som er underlagt ønsket.

Den enkeltes ønske er afhængig af disse operationer. Operationer som, i det levende liv, foregår i og med den konkrete implementering af hvad Lacan kaldte fantasmets logik ('seksualteorien' hos Freud).

At *menneskets ønske er den Andens ønske*, vil derfor sige, at den enkeltes fantasmatisk organisering (dvs. artikuleringen af det ønske der vil bære et subjekt igennem livet) er afhængig af den fantasmatisk organisering der understøtter den Andens ønske (dvs. af det fantasme, som de mennesker der tager imod det nyfødte barn producerer, for at det skal kunne indgå i en menneskelige relation). For « den Anden » findes jo ikke som sådan,

har ingen ontologisk beskaffenhed; den gives kun i kraft af en relation, en relation som da tildeler subjektet forskellige pladser i udvekslingen.

At subjektiveres, dvs. at tage et ønske på sig, kræver således to momenter: 1) at den Anden tildeler det kommende subjekt en plads i verden (hvilket indebærer at den reelle Anden accepterer at være ikke-hel), 2) at den enkelte tager plads i det tilbudte, siger ja dertil, og da bebor det på sin måde (dvs., autoriserer sig til at håndtere den Anden på egne vegne). Det er disse momenter Lacan har kaldt *alienation* og *separation* (jf. teksten *Position de l'inconscient* — sider 829-850 i *Écrits*)

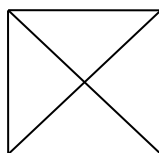
Narcissismens forviklinger

Det er lige præcis disse operationer, Klara har haft svært ved at få til at fungere. Nærmere bestemt: er blevet forhindret deri. Hvorfor hun har måttet protestere med alt hvad hun har kunnet mobilisere.

Med andre ord: Hendes mulighed for at få artikulere sit eget fantasme, er blevet parasiteret af det fantasme som i første omgang gav hende sjælelig eksistens i livet, men som af forskellige grunde ikke blev moduleret på passende vis så barnet kunne få egne ben at gå på, som man siger. Her kan jeg kun gisne om hvorfor. Men jeg har indtryk af, at den logiske bevægelse der gør det muligt for et barn at producere sit eget fantasme (og dvs. holde op med at have subjektiv eksistens alene som objekt i moderens fantasme), sker idet moderen accepterer at forlade sit fantasme (i det mindste et øjeblik — men et øjeblik er rigeligt til at barnet da finder sig en anden placering) til fordel for det fantasme hun konstruerer sammen med barnets far. Altså accepterer at forlade pladsen som mor for at indgå i en seksuel udveksling der placerer hende som kvinde og giver afkald (i det mindste et øjeblik, som sagt) på barnet som totaliserende objekt.

Der har i al fald været noget i vejen, som har blokeret den dialektiske bevægelse der skulle sætte sammenspillet i Klaras primær- og sekundær narcissisme i gang.

narcissisme 1

narcissisme 2

Ved den sekundære narcissisme forstår jeg den subjektive position den enkelte indtager i livet med udgangspunkt i de tilskikkelser den imaginære ekstensionalitet tillader (dette sagt uden bebrejdelser eller nedsættende miner; narcissismen er ganske enkelt livsnødvendig — spørgsmålet er blot hvordan den organiseres). Narcissismen i den forstand knyttet til dannelsen af idealjeget.

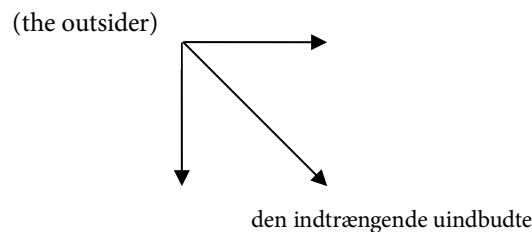
Primærnarcissismen angår derimod eksistensen. Selve det at være til uden indhold, så at sige. Et sted som det gælder om at holde åbent i dets besynderlige overraskelse, men hvis påfaldenhed også kan være smertefuld (Lacan taler meget rammende om *la douleur d'exister* i den forbindelse), hvorfor vi sædvanligvis skynder os med at fylde det op med objekter, idealer og andet⁶.

⁶ Analysen er da, kunne man sige, en indretning som søger at møde en sådan åbning på ny uden dikkedarer.

Hvor primærnarcissismen (PN) er hypotetisk (hvilket må læses: har hypotesens struktur), er sekundærnarcissismen (SN) prædikativ (læs: vil have tendens til hypostasering, tingsliggørelse). Arten af deres (möbiske) vekselvirkning kommer til at aftegne konturerne af den subjektive position som den enkelte vil indtage i sit liv. PN er selv sagt ganske afgørende for hvorledes SN vil komme til at fungere. Med dens åbenhed (dens uafgjort-hed egentlig) bidrager PN til SN's smidighed, til at denne ikke stivner og bliver en karikatur af sig selv.

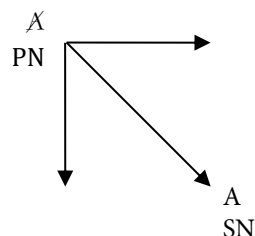
Både PN og SN bliver leveret af den Anden (læs: det fantasme som forældrene må producere for deres barn) og det ønske, som derved mobiliseres, er som udgangspunkt med til at facilitere den nævnte vekselvirkning. Spørgsmålet for os er, hvad der gør at den går i stå eller blokeres.

Der er sikkert flere konstellationer, som selvfølgelig skal studeres én for én. Men det forekommer mig, at under alle omstændigheder er det en sag der angår ravagen af primærnarcissismen. I Klaras tilfælde er det i hvert fald tydeligt nok at hendes vanskeligheder består i et misforhold mellem PN og SN (som hun i hvert tilfælde må protestere imod), som gør at hun bestandig fastholdes i et ødipalscenario uden muligheder for separation. Det billede af sig-selv, som den Anden tilbyder Klara, er billedet af en slags ubuden, anmassende og uvelkommen gæst, hvilket hun selvfølgelig (og heldigvis!) ikke vil finde sig i.

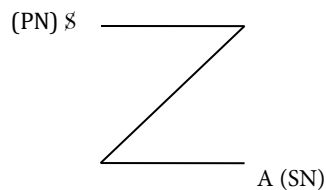
Spørgsmålet er imidlertid hvad der sker på det intensionelle niveau (som altså i udgangspunktet burde understøtte Klaras primære narcissisme men åbenbart ikke kan gøre det), som gør at der ikke er plads i den Anden for at tage imod det nye subjekt, spærrer vejen for det i hvert fald.

Hvis vi siger, at forbindelsen mellem PN og SN udspiller sig inden for rammerne af hvad der foregår i forholdet mellem $\bar{A}$ og A,

og vi antager at $\bar{A}$ ikke rigtigt kan komme til sin ret (idet den reelle A ikke har villet eller kunnet flytte sig), ja så bliver mulighederne for fremkomsten af $\bar{S}$ på hypotesens niveau besværliggjort. Thi primærnarcissismen er i høj grad den hypotese som den Anden

foranlediger ved at acceptere at ikke være fuldkommen, en hypotese som barnet undersøger og tager til sig, idet det subjektiverer sig (det er hvad Lacans skema L allerede angiver⁷).

Så vidt jeg kan se, var Klaras problem ikke at der ikke var plads til primærnarcissismen; hendes problem var, at denne plads var allerede besat. Der var så at sige ikke mulighed for at barnet selv kunne spørge sig om sin egen eksistens, fordi den åbning, som enhver hypotese består af, var allerede besat, lukket og besvaret prædikativt. I den situation kunne barnet ikke andet (og gudskelov for det!) end give sig til at bekæmpe med alle kræfter den *stengæst* der besatte hendes scene. Der hvor hun skulle have mødt en åben og ubesvaret hypotese så hendes eget ønske kunne hidføres, fandt hun en fiks og færdig bunden opgave hvis indfrielse ville kunne have medført subjektets død (jf. Schreber).

Magtesløshed og prædikativitet

Det siger sig selv at en udredning af de sammenvirkende (historiske, strukturelle, kontingente, lokale og andre) omstændigheder der førte til den blindgyde Klara havnede i, forlanger en redegørelse for de subjektive forhold der var til stede i de forudgående generationer, hvilket vi ikke skal gøre her. Til gengæld kan følgende bemærkninger anføres:

- a) Så vidt jeg kan skønne, har der ikke på nogen måde som sådan været noget påfaldende hos Klaras forældre i retning af decideret misrøgt eller lignende. Velvillighed og gode intentioner har derimod været toneangivende. At situationen udartede sig som den gjorde, har derfor været både overraskende og lamslående for dem. Det ligger formodentligt lutter neurotiske sammenhænge til grund for udviklingen.
- b) Signifianten « grådighed » er dog tittet frem i forskellige afskygninger: både som betegnelse for Klaras « adfærd », som betegnelse for selve graviditeten og som karakterisering (men her i omvendt form: som « afholdenhed »), af en vis faderlig passivitet.

Det kan være nærliggende, måske, at sætte det i forbindelse med Klaras påståede « invaderende adfærd » og moderens tilsyneladende besættelse af Klaras plads ved primærnarcissismen med sin egen sekundærnarcissisme (hvorfor jeg tillod mig tidligere at anvende metaforen om « stengæsten »), hvilket, alt andet lige, er varianter over temaet *la intrusa*.

Under alle omstændigheder er der en form for glubskhed involveret i relationen, som ikke fremmer den nødvendige overskridelse som enhver signifiant-udveksling forudsætter (idet den må til stadighed peger på noget-Andet), men tværtimod forbliver ved det-samme. En art autoerotisk nydelse.

⁷ *Écrits*, 1966, side 53. Jeg holder mig her alene til disse to poster. At jeg skriver subjektet som § i henhold til Lacans senere notationer, begrundes i hans egen henvisning til *Das Es*. « Det'et », som det kaldes på dansk, angår afgjort primærnarcissismen, set fra subjektets side.

- c) Jo mere den gensidige magtesløshed har indfundet sig over tid, jo mere har prædikativiteten overtaget udvekslingsformerne fra forældrenes side, og jo mere har « destruktiviteten » været Klaras svar dertil.

Dette forekommer mig væsentligt, fordi det siger noget om dynamikken (eller manglen på samme) ved relationen. Her må man være opmærksom på forskel mellem *prædikat* og *prædikativitet*.

For et prædikat (lad os sige, et udsagn der henholdes 'virkeligheden'), kan enten være *prædikativt* eller *imprædikativt*, dvs. hævde en ontologisk væren som reference for den pågældende virkelighed eller acceptere dets hypotetiske fundament.⁸

Det er tydeligt nok at fra forældrenes side (hver især med egne grunde og stil, men begge to med tiltagende træthed over for noget de hverken forstod eller kunne rumme) indfinder der sig efterhånden en omsiggribende prædikativ opfattelse af hvad de har med at gøre ('vi har gjort alt hvad vi kunne', 'kærlighed har ikke manglet', 'det er simpelthen umuligt', 'mon hun fejler noget?', 'hun er måske 'syg i hovedet' ... 'hun er syg i hovedet' ...).

Heroverfor har Klara ligeledes svaret med en tiltagende 'destruktivitet' som efterhånden blot bestod i en form for ligegyldighed, en form for *fin de non-recevoir*, som franskmændene siger — *I må rende mig*, på godt dansk.

Med andre ord: disse mennesker har befundet sig i en labyrint uden udgang, den totale kakofoni.

Så vidt jeg kan se, har Klaras reaktion været et forsøg på at genindføre (måske indføre overhovedet) *udvekslingens imprædikative aspekter* i de relationer hun, som enhver, er afhængig af. Hendes 'afvisninger' og 'destruktivitet' har ikke været den rene negativisme, som sagt, men forsøg fra Klaras side på at 'slå hul' på en prædikativ mur som kun kunne kvæle hende (og forældrene med, vel nok også), så sprogets livgivende imprædikative dimension kunne foldes ud.

- d) Klaras mulighed for at udarbejde sit eget fantasme, har (som for ethvert barn i øvrigt) været bundet til det fantasme, forældrene kunne deles om i indramningen af deres fælles libidinaløkonomiske udveksling. Dette er alt i alt hvad den omtalte *alienation*

⁸ Der er to sammenhænge indenfor hvilke ordet 'prædikat' anvendes, som det er hensigtsmæssigt at holde fra hinanden: i en grammatisk kontekst og i logikken. Grammatisk definerer et **prædikat** sætningens udsagnsværdi (hvad sætningen 'siger' i henhold til det foreliggende verbum). **Prædikativitet** vedrører derimod prædikatslogikken, dvs. forholder sig til relationen mellem prædikaterne og 'verden-udenfor'. Det er her problemerne opstår, fordi denne 'verden-udenfor' kalder uvægerligt på ontologien, dvs. antagelsen om at tingene har en (faktisk) væren, der gør at de er som de er.

Grunden til at vi må være opmærksomme på sådanne forhold er den, at *ikke alle prædikater er prædikative*. For der findes nemlig også « ikke-prædikative » prædikater (for nu at bruge den terminologi som Russell og Poincaré brugte i deres tid), dvs. som ikke funderes ontologisk (ikke reificerer 'verden') og som ikke desto mindre er ganske sammenhængende og tilmed aldeles udslagsgivende. Det er dem vi i dag kalder *imprædikative*.

Vi kan herefter tale om at en diskursiv struktur er *prædikativ*, når den organiseres med udgangspunkt i en ontologisk definition ("Du « er » (faktisk) sådan eller sådan", 'Asperger' i Klaras tilfælde). Hvorimod vi har med en diskursivitet af *imprædikativ* art, når den organiseres på en ikke ontologiserende måde, for så vidt som den giver plads til det hypotetiske. Både de prædikative såvel som de imprædikative sammenhænge er nødvendig for den diskursive dynamik; deres möbiske vekselvirkning er simpelthen afgørende for den subjektive økonomi. Det er først når deres indbyrdes dynamik forstyrres eller går i stå at subjektet fikseres og får problemer.

Hos logikerne er sådanne forhold velkendt. Se f.eks. Solomon Fefermans artikel « Predicativity » (findes kvit og frit på nettet), Det er den korteste og mest fyldestgørende artikel om spørgsmålet jeg kender).

bygger på. Det springende punkt er imidlertid om det fantasme, forældrene konstruerer, formår at give barnet mulighed for at forlade sin oprindelige position som objekt (dvs., formår at tilskynde barnets subjektivering ved at lade det gå i gang med at udarbejde dets eget objekter).

Der gives forskellige varianter for denne proces, også når den ikke giver slip på barnet. Men i Klaras tilfælde har jeg på fornemmelsen, at vanskeligheden har bestået i, at forældrene ikke har formået at udarbejde et fantasme på egne vegne, hvorfor hun er blevet henholdt til (især, tror jeg) moderens helt eget fantasme, og dermed også hendes driftsorganisering.⁹

Hvorom alting er, har adskillelsen (*separationen*) i dette tilfælde været vanskeliggjort af en forhindring som vi kun kan gisne om, men som under alle omstændigheder må antages at involvere driftsmæssige forhold fra barnets og forældrenes side. En analyse af disse forhold vil sandsynligvis afklare hvordan den omtalte signifiant « grådighed » (samt de forgreninger hvori den indskrives, selvfølgelig) indgår i operationen.

Diagnosens lettelse

Klaras forældre endte i en situation som førte dem til at søge om hjælp.

Den hjælp de fandt, var en diagnose. Givet deres forudsætninger forstår man det udmærket. For de var i klemme: deres barn havde det øjensynligt svært; de var nået frem til et punkt af ren magtesløshed; alt hvad de havde prøvet mislykkedes; udsigterne forekom mørke. Noget måtte gøres.

Det første skridt var at få en afklaring af situationen ved hjælp af en udredning. Ekspertviden dertil var mere end parat. Den kom i form af en indeksering. « Lettelse » var det ord der blev brugt til at resumere effekten af det pågældende møde. Forældrene var lettet over langt om længe at få en betegnelse på det, de havde haft med at gøre.

Den pågældende lettelse bunder sådan set i tre forhold:

- a) i endelig at 'vide, hvad det går ud på' (det foruroligende ved 'tilstanden' får et navn),
- b) at den således erhvervede viden forekommer at 'give mening' (det ukendte indfanges i en fortælling man kan genkende) og
- c) at man kan 'tale om det' ('det onde', 'sygdommen', det 'foruroligende', kan nu indkredses og ekspliciteres, gøres til genstand for en entydig kommunikation *løsrevet fra enhver udveksling*, da den henviser til eksterne og objektive parametre hinsides talen.

Familien kan herefter beklage (men også trøstes af en viden der fortæller dem) at de har været ramt af en ulykke uden historie, et beklageligt uheld, en slags fejkøb.

« Lettelsen » består vel frem for alt i en konstatering af, at når det kommer til stykket er det en statistisk misdannelse af geologiske dimensioner der har ramt dem. For hvad kan man dog stille op med en 'reptilhjerne i reptilhjernen' som er gået grassat?

Lettelsen er bare såre menneskelig og man kan for så vidt ikke bebrejde familien deres magtesløshed. Thi de agerer og tænker præcist som vores neoliberale samtid vil have det. Og når de henvender sig til psykologen, er det også inden for disse rammer at de bliver modtaget.

[...]

⁹ Vi har afgjort et teoretisk problem at løse, vedrørende forbindelsen mellem driftsobjekterne og fantasmets objekter. (Jf. diskussionen med Lacan om hvor « *a* » skal 'placeres').

Psykologien ifølge reptilhjernen.

Da er gode grunde til at se nærmere på den diagnostiske rationalitet og de implikationer som denne har for den sociale organisering i dag. Thi den omtalte "lettelse" er i høj grad knyttet dertil. For at kunne greje hvad der dér er på færde, er kritikken af psyko-industrien (her under 'neuropsykiatrien' og dens lige) som ideologisk statsapparat absolut nødvendig. Nogle ansatser dertil vil fremlægges i den næste indlæg.

O.C.

